अनुक्रमांक.....
नाम.....

D/21-22

मुद्रित पृष्ठों की संख्या : 04

अर्द्धवार्षिक परीक्षा 2021-2022

विषय – संस्कृत

समय – 3 घंटा **कक्षा – 9** **पूर्णांक – 80**

नोट – सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। इस प्रश्नपत्र में चार खण्ड हैं। सभी प्रश्नों के अंक उनके सम्मुख अंकित हैं।

खण्ड 'क' (अपठितांश अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं **अनुच्छेदं पठित्वा** अनुच्छेदाधारितान् **प्रश्नान्** उत्तरपुस्तिकायां **उत्तरत–**

सर्वेषु धनेषु विद्याधनम् एवं उत्तमं धनं मन्यते। विद्यया एवं जनाः जानन्ति। यत् किं कर्त्तव्यम् अस्ति किं च अकर्त्तव्यम्। अनया एव ज्ञायते यत् किम् उचितम् अस्ति किं च अनुचितम् विद्याधनेन एव वयं जानीमः यत् कः सन्मार्गः अस्ति कः च कुमार्गः विद्यया एवं मनुष्यः संसारे सम्मानं प्राप्नेति। विद्याधनम् वारं–वारं नमः

(अ) एकपदेन उत्तरत– 4

(क) किं धनम् उत्तमं मन्यते ?

(ख) कया मनुष्यः सम्मानं प्राप्नोति ?

(ग) मनुष्यः सम्मानं कुत्र प्राप्नोति ?

(ग) कस्मै नमः ?

(ब) पूर्णवाक्येन **उत्तरत–** 4

(क) विद्यया किं ज्ञायते ?

(ख) कया एवं मनुष्यः संसारे सम्मानं प्राप्नोति ?

(स) निर्देशानुसारम् **उत्तरत–** 2

(क) अस्मिन् अनुच्छेदे 'कर्त्तव्यम्' इति पदस्य किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(ख) 'जानन्ति' इति क्रियापदस्य अस्मिन् अनुच्छेदे किं कर्तृपदम् ?

2. अधोलिखितं **अनुच्छेदं पठित्वा** अनुच्छेदाधारितान् **प्रश्नान्** उत्तरपुस्तिकायां **उत्तरत–**

एकदा एकः राजा भोजनं वितरति स्म। राजपुरुषाः एकं ऋषिकुमारं दृष्ट्वा अवदन्– 'भवान् अपि भोजनं करोतु। इयं एव राजाज्ञाः इति। सः तरुणः ऋषिकुमारः अवदत्– ''भो! अहं श्रमं कृत्वा एव भोजनं करोमि। ये जनाः वृद्धाः असहायाः, तेभ्यः एव भोजनं प्रयच्छत् इति।'' एषः आसीत रैक्वः ऋषिकुमारः। राजा तस्य समीपं गत्वा ज्ञानार्जनम् अकरोत्।

(अ) एकपदेन उत्तरत– 4

(क) ऋषिकुमारः किं कृत्वा भोजनं करोति स्मः ?

(ख) राजा किं वितरति स्मः ?

(ग) ऋषिकुमारस्य नाम किं आसीत् ?

(ग) ऋषिकुमारस्य समीपं गत्वा कः ज्ञानार्जनं अकरोत् ?

(ब) पूर्णवाक्येन **उत्तरत–** 4

(क) केभ्यः एव भोजनं दातव्यम् ?

(ख) ऋषिकुमारः किं अवदत् ?

(स) निर्देशानुसारम् **उत्तरत–** 2

(क) 'भवान् अपि भोजनं करोतु' अत्र करोतु इति क्रिया पदस्य कर्त्ता कः ?

(ख) 'इयं एव राजाज्ञाः' अत्र इयं इति कस्य पदस्य विशेषणं ?

खण्ड 'ख' (रचनात्मक लेखनम्)

3. अधोलिखितां **लघुकथां** मञ्जूषायाः **उचितपदै पूरयित्वा** उत्तरपुस्तिकायां **लिखत्–5**

एकदा गुरुः द्रोणाचार्यः दुर्योधनम्.....आदिशत्–''वत्स! नगरे सर्वाधिंक गुणवन्त जनम् अन्विष्म.....।'' दुर्योधनः.....आसीत्। सः सर्वत्र.....आगच्छत् अवदत् च.....''भगवान्।.....गुणवक्तरः कोऽपि नास्ति।'' इति। आचार्यः पुनः युधिष्ठिरम् आहूय.....''वत्स! संसारे सर्वाधिकं गुणहीनं जनम्.....आनय'' इति। युधि ाष्ठिरः आगत्य अवदत्.....''प्रभो! भक्तः गुणहीनः.....संसारे कोऽपि नास्ति।'' आचार्यः.....आशीषम् अयच्छत्–''प्रियपुत्र! तब कीर्तिः कदापि न.....।'' नूनं सत्यमेव उच्यते–यथा दृष्टिः.....सृष्टिः।

***(मञ्जूषा** – अहंकारी अन्विष्य, नंक्ष्यति, आहूय, भ्रान्त्वा, आदिष्टवान्, तथा आनय, भक्तः युधि ाष्ठिराय)*

4. **रुग्णावकाशार्थं** प्रधानाचार्य **प्रति पत्रं मञ्जूषायाः उचित पदैः पूरयत–** 5

.....

.....

रा०आ०इ०का० रुद्रप्रयाग

विनम्र.....यत्.....अहं सहसा.....अस्मि। विद्यालयम्..... ....असमर्थः अस्मि। अतः.....अवकाशं स्वीकृत्य.....भवान्।

.....

अखिलेशः

नवम कक्षीयः

***(मञ्जूषा** – अनुगृहणतु, सेवायाम्, महोदय, भवतां शिष्यः, ज्वरार्तः, प्रधानाचार्य महाभागः, विगतरात्रितः, एकादशतारिकायाः, उपस्थातुम्, निवेदनमस्ति)*

5. अधोलिखितं **वार्तालापः मञ्जूषायाः उचितपदैः पूरयित्वा** उत्तरपुस्तिकायां **लिखत्–5**

रमा – (i).....। मेघाः उच्चै गर्जन्ति।

विश्रुतः – (ii).....नूनं वृष्टिः भविष्यति।

रमा – अवश्यम् (iii).....गृहात् बहिः मा गच्छ।

विश्रुतः – तर्हि अहम् अधुना (iv).....एवं नाटकं पश्यामि।

रमा – विश्रुत ! समाचारम् अपि श्रृणु भारत–पाकिस्तान क्रिकेट क्रीडायाः (v).....अपि सम्भवेत्।

विश्रुतः – शोभनम्।

(मञ्जूषा – त्वम्, विश्रुत, दूरदर्शने, सूचना, आम्)

खण्ड 'ग' (अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

6. **(क)** 'र' इति वर्णस्य उच्चारण स्थानं किम् अस्ति ? 1

(ख) 'द' वर्णस्य उच्चारण स्थानं किम् अस्ति ? 1

(ग) **वर्ण विच्छेदं प्रदर्शयत्–** जननी, चन्द्रमा 1

7. **(क)** **सन्धि विच्छेदं कुरुत–** गुरुपदेशः, कपीशः, प्रत्येकम् 3

(ख) **प्रकृति प्रत्यय संयोगं कुरुत–** 3

दृश् + क्त्वा, आ + गम् + ल्यप्, लिख् + तुमुन्

8. अधोलिखितानि **वाक्येषु कोष्ठकात् उचित शब्दः चित्व लिखत–** 4

(क) वृक्षाणां सुरक्षा.....परमं कर्त्तव्यम्। *(अस्मै, अस्माकं, अस्मिन्)*

(ख) राजा दशरथस्य.....पुत्राः आसन्। *(चत्वारः, चतुरः, चत्वारि)*

(ग) ते सर्वान्.....नमन्ति। *(गुरुम्, गुरवे, गुरुन)*

(घ) सर्वत्र.....प्रकाशः प्रसरति। *(भानुस्य, भानोः, भानवे)*

खण्ड 'घ' (पठित अवबोधनम्)

9. अधोलिखितम् **गद्यांशं पठित्वा तत् आधारितान् प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत–**

पुरा कस्मिंश्चिद ग्रामे एका निर्धना वृद्धा स्त्री न्यवसत्। तस्याश्चैका दुहिता विनम्रता मनोहरा चासीत्। एकदा माता स्थाल्यां तण्डुलान् निक्षिप्य पुत्रीमादिदेश–सूर्यातपे तण्डुलान् खगेभ्यो रक्ष। किञ्चित्कालादनन्तरम् एको विचित्रः काकः समुड्डीय तामुपाजगाम।

(अ) **एकपदेन उत्तरत–** 2

(क) वृद्धा स्त्री कुत्र न्यवसत् ?

(ख) माता काम् आदिदेश ?

(ब) पूर्णवाक्येन **उत्तरत–** 2

(क) दुहिता कीदृशी आसीत् ?

(ख) किञ्चित् कालादनन्तरम् किम् अभवत् ?

(स) निर्देशानुसारम् **उत्तरत–** 1

(क) मनोहरा इति पदं कस्य विशेषणम् ?

10. अधोलिखितम् **श्लोकं पठित्वा** तत् आधारितान् **प्रश्नानाम्** उत्तरं लिखत–

वृत्तं यत्नेन संरक्षेद् वित्तमेति च याति च।
अक्षीणो वित्ततः क्षीणो वृत्ततस्तु हतो हतः।।

(अ) **एकपदेन उत्तरत** – 2

(क) यत्नेन किं संरक्षेत् ?

(ख) किम् एति च याति च ?

(ब) **पूर्णवाक्येन उत्तरत**– 2

(क) वृत्ततः क्षीणः किं भवति ?

(ख) वृत्तं केन संरक्षेत् ?

(स) **निर्देशानुसारम् उत्तरत**– 1

(क) 'धनम्' अस्य पर्यायवाचिपदं किम् अत्र ?

11. **उपयुक्त शब्देन अन्वयं पूरयत्**– 4

प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।
तस्माद् तदैव वक्तव्यं वचने का दरिद्रता।।

अन्वयः – सर्वे.....जन्तवः प्रियवाक्य प्रदाननेन तुष्यन्ति। .....तदैव.....
वचने का.....।

12. स्थूलपदान्याधिकृत्य **प्रश्न निर्माणं कुरुत**– 4

(क) अद्य **विद्यालयं** न गमिष्यामि।

(ख) अनया दुष्टया चायभाजनानि त्रोटितानि।

(ग) विमला आत्मत्राणाय प्रयतते।

(घ) त्वं **वेतनस्य** गर्वम् उद्वहसि।

13. अधोलिखितानि **प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत**– 10

(क) कविः वीणापाणिं किं कथयति ?

(ख) बालिकाया पूर्वं किं न दृष्टम् आसीत् ?

(ग) विमलायाः श्वसुरः श्वश्रूः च तां कुत्र किमर्थञ्च नयतः ?

(घ) जीमूतवाहनस्य यशः सर्वत्र कथं प्रथितम् ?

(ङ) जन्तवः केन विधिना तुष्यन्ति ?

14. अधोलिखितेषु **पदेषु उपसर्गपदं चिनुत**– 4

परिहीयते, अधिक्षिपति, प्रत्युत्तरम्, प्रवर्धते

◆◆◆◆◆◆